

ТАВРІЙСЬКИЙ ТИП ПІВДЕННОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ - ІННОВАЦІЙНЕ СЕЛЕКЦІЙНЕ ДОСЯГНЕННЯ В ЗООТЕХНІЧНІЙ НАУЦІ

**В.І. Вороненко – канд.с.-г. наук, Л.О. Омельченко –
канд.біол.наук, Н.М. Фурса, Р.М. Макарчук,
В.О. Найдьонова, О.Л. Дубинський, А.М. Носкова**

Інститут тваринництва степових районів імені М.Ф. Іванова
«Асканія-Нова» - Національний науковий селекційно-
генетичний центр з вівчарства

Наведені основні методичні прийоми створення таврійського типу південної м'ясної породи на основі міжвидової гібридизації, підсумки 50-річної роботи з розведення тварин типу. Викладені матеріали щодо характеристики генофонду, продуктивності та перспектив розведення тварин таврійського типу південної м'ясної породи – нового селекційного досягнення у м'ясному скотарстві України.

Ключові слова: таврійський тип, селекційне досягнення, міжвидова гібридизація, генотип, інтенсивність та енергія росту, коефіцієнт м'ясності та повном'ясності.

Інтеграція України до світового економічного співавторства вимагає значної інтенсифікації агропромислового виробництва, підвищення його ефективності та конкурентоспроможності на світових ринках. Одним з головних питань у вирішенні цієї глобальної проблеми є створення галузі м'ясного скотарства, виведення спеціалізованих порід і типів м'ясної худоби, які сприяли б інтенсифікації виробництва яловичини, забезпечення внутрішніх потреб та вихід України на світові ринки м'ясних ресурсів.

Вітчизняний та зарубіжний досвід ведення м'ясного скотарства свідчить про те, що для успішного розвитку цієї галузі необхідно мати спеціалізовані породи і типи м'ясної худоби, які добре пристосовані до природно-кліматичних умов регіону, сучасні маловитратні та енергоощадні технології, стали кормову базу [1-5]. В сучасних умовах дефіциту енергоносіїв у південному регіоні з обробітку виведено значні площі орних земель, які зосереджені в прибережних зонах Чорного та Азовського морів, заплавах річок Дніпра, Дніс-

тра, Дунаю, Південного Бугу, тобто створені реальні умови для розвитку м'ясного скотарства.

Таврійський тип південної м'ясної породи створений колективом науковців інституту «Асканія-Нова», керівників та спеціалістів племзаводів «Асканія-Нова» та «Асканійське» Херсонської області, племрепродукторів «Токмацьке» Запорізької області, «Єрмак» Одеської області, «Сімферопольське» АР Крим. 25-26 вересня 2008 р. таврійський тип південної м'ясної породи апробовано Державною експертною комісією з апробації селекційних досягнень у тваринництві, а 16 грудня 2008 р. Науково-технічна Рада Мінагрополітики затвердила акт експертної комісії. Таврійський тип апробовано у складі південної м'ясної породи з 3 заводськими лініями Саніла 8, Ідеала 133, Сигнала 475 та 25 заводськими родинами.

Теоретичне обґрунтування, розробку і реалізацію програм створення та удосконалення типу здійснювали: доктори наук П.М. Буйна, Ю.С. Мусієнко, Г.Д.Каці, кандидати наук О.Ю. Мокєєв, М.А. Долгоброд, В.І. Вороненко, В.М. Бамбура, Г.М. Ахундов, В.Г. Назаренко, Ю.В. Вдовиченко, Л.О. Омельченко, Г.З. Кононенко, К.А. Власова, М.А. Колодій, В.П. Гребенщиков, наукові співробітники Р.Ф. Чуй, А.Д. Маханьков, Н.М. Фурса, Р.М. Макаччук, І.О. Мокєєв, а також керівники та спеціалісти племзаводів «Асканія-Нова» (Харченко А.П., Захарченко В.Я.) та «Асканійське» (В.О. Найдьонова, О.Л. Дубинський, А.М. Носкова), племрепродукторів «Єрмак» Одеської області (Дубовий О.І.), АТОВ «Сімферопольське» АР Крим (М.А. Сиротюк, В.О. Гапєєв), ВАТ «Токмацьке» Запорізької області (Гроздев І.Д.).

Таврійський тип створено методом складного відтворного схрещування корів червоної степової породи з бугаями кращих світових порід м'ясної худоби шортгорн та санта-гертруда з послідуною гібридизацією дво- та трипородних помісей з кубинським зебу.

Внаслідок проведеної гібридизації були отримані масиви тварин з полігетерозиготною будовою генотипу. Розведення їх «в собі» забезпечило стійку передачу ознак потомкам, оскільки при такій будові генотипу відбувається полігібридне розщеплення, яке зводить до мінімуму або усуває появу крайніх варіантів.

Таким чином, таврійський тип, створений на новій методологічній основі з застосуванням міжвидової гібридизації, являє собою інноваційний продукт, який не має аналогів в Україні та на Європейському континенті.

Генофонд типу характеризується оригінальністю та специфічністю, що зумовлено наявністю в стаді типу абсолютно всіх 52 еритроцитарних антигенів 9 систем груп крові з частотою від 0,0037 до 0,9609 та високою антигенонасиченістю (індекс антигенонасиче-

ності 0,3974). Найявність великої кількості антигенів і висока їх концентрація в генофонді є індикатором і молекулярним маркером адаптаційних якостей тварин до екстремальних умов степової зони, резистентності до захворювань, відносної невибагливості до умов годівлі та утримання.

Створені стада таврійського типу характеризуються високою продуктивністю: жива маса дорослих бугаїв становить 950-1100 кг, корів -550-580 кг, бугайців у віці 8 міс.—230-260 кг, 15 міс.—450-500 кг, 18 міс.—500-550 кг, теличок—відповідно: 230-250 кг, 360-380 кг, 400-430 кг. Середньодобові прирости живої маси бугайців 1000-1200 г, маса туші бугайців 18 міс. віку становить 330-340 кг, вихід туші 58-60%, забійний вихід 60-62%.

Однією з основних селекційних ознак при створенні генотипів м'ясної худоби є жива маса корів (таблиця 1).

Таблиця 1. Жива маса корів таврійського типу південної м'ясної породи.

Вік корів	Рівень ознак					± до стандарту класу еліта-рекорд	
	n	M	m	σ	Cv	кг	%
1	2	3	4	5	6	7	8
3 р. (I отелення)	281	488	2,88	48,27	9,89	+28	+5,73 xxx
4 р. (II отелення)	194	541	3,86	53,76	9,93	+31	+6,07 xxx
5 р. (III отелення і старше)	171	600	4,65	60,80	10,13	+20	+3,44 xxx
Стандарт класу еліта-рекорд							
3 р.		460					
4 р.		510					
5 р. і старше		580					

x P>0,95; xx P>0,99; xxx P>0,999.

Аналіз таблиці 1 свідчить про те, що в усі вікові періоди рівень ознаки достовірно перевищує стандарти класу еліта-рекорд та цільового стандарту. Поголів'я корів достатньо вирівняне за живою масою (Cv=9,89-10,13%), не поступається вітчизняним та кращим зарубіжним породам м'ясної худоби.

Корови таврійського типу характеризуються високою молочністю ($205 \pm 1,13-242 \pm 1,92$ кг), яка відповідає цільовому стандарту та перевищує стандарт класу еліта-рекорд.

В таврійському типі зареєстровані рекордні показники живої маси та молочності корів. Корова Ліана 346 у віці 8 років мала живу масу 860 кг, Чепурна 146–780 кг, Санкція 406, Хімчистка 450–770 кг, Кароліна 2056 – 710 кг, Черешня 2115 – 680 кг та ін. Корова Шальна 2081 мала молочність 310 кг, Ліана 346 – 268 кг, Мачта 2043–243 кг, Армада 170 – 280 кг, Ділянка 2133 – 264 кг та ін.

Тварини таврійського типу мають високу інтенсивність та енергію росту (таблиця 2).

Таблиця 2. Динаміка живої маси молодняку таврійського типу південної м'ясної породи (ПЗ «Асканійське» Каховського району Херсонської області).

Групи тварин		n	Вік, міс.					
			При народж.	3	7	12	15	18
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Бугайці	M	10	25	119,5	246,3	398,0	487,0	567,0
	m		0,8	5,7	9,8	24,6	18,8	24,8
	σ		2,5	18,0	30,9	77,7	59,4	78,4
	Cv		10,0	15,06	12,5	19,5	12,2	13,8
Телички	M	10	23	118,9	242,5	380	397,5	435,0
	m		1,1	6,6	8,3	18,6	16,8	18,9
	σ		3,5	20,8	26,2	58,8	53,1	59,7
	Cv		15,2	17,5	10,8	15,4	13,8	13,7
Середньодобовий приріст, г								
Бугайці		10	-	1050	1056	1013	988	1003
Телички		10	-	1065	1032	920	722	762

Аналіз таблиці 2 свідчить про високу інтенсивність росту (жива маса від народження до 7 міс. віку збільшується в 9,87 рази, в 12 міс. – 15,72 рази, 15 міс. – 19,04 рази, 18 міс. – 22,4 рази) та високу енергію росту (988 – 1056 г). Потенціал енергії росту, отриманий в дослідках з оцінки бугаїв за власною продуктивністю та якістю потомства, становить 1553-1916 г при програмуванні ознаки на 1200 г.

Матеріали щодо інтенсивності та енергії росту бугайців таврійського типу свідчать про те, що за рівнем цих ознак тварини селекційного досягнення не поступаються вітчизняним та зарубіж-

ним породам м'ясної худоби, а за потенціалом ознаки відповідають кращим породам світової селекції (санта-гертруда 1700-2101 г, герефорд 1600-1800 г).

Високі показники енергії росту отримані лише при використанні пасовищ: АТОВ «Сімферопольське» АР Крим – 900-1104 г, ТОВ «Фота» Донецької обл.–954-1177 г, ВАТ «Сезенківське» Київська обл. – 1280 г.

У зв'язку з енергетичною кризою основним напрямом розвитку м'ясного скотарства в сучасних умовах є маловитратні та ресурсощадні технології, які можливо запровадити лише за умов пасовищного утримання. В цьому ж напрямку розвиваються і світові тенденції в м'ясному скотарстві.

Таким чином, створений таврійський тип являє собою тип м'ясної худоби в класичному варіанті і забезпечує високу енергію росту при використанні пасовищних кормів.

Установлено високі відгодівельні якості тварин таврійського типу (таблиця 3). У віці 15 міс. середня жива маса бугайців становить $466,8 \pm 3,32$ кг, що на 3,6% перевищує цільовий стандарт (450 кг) та на 8,3% стандарт класу еліта-рекорд (430 кг), середньодобовий приріст 1071 г, оплата корму 6,98 к.од. Кращими за відгодівельними якостями були потомки Лошкера 302 (1212 г), Сигнала 475 та Чека 6 (1180 г), за оплатою корму -потомки Саніла 8 та Лошкера 302 (6,7-6,8 к.од.).

Характеристика забійних та м'ясних якостей тварин таврійського типу наводяться в таблиці 4.

Аналіз таблиці свідчить про високі забійні якості тварин селекційного досягнення:

- маса напівтуші в 15 міс. становить $130,05 \pm 3,8$ кг, що наближає її до однієї з кращих м'ясних порід лімузинської (143,1 кг);

- у віці 18 міс. ці показники у південної м'ясної і лімузинської порід майже вирівнюються (150,2 та 151,1 кг) і перевищують показники таких порід, як симентальська, українська м'ясна, волинська, абердин-ангус, герефорд, сіра українська (132-142 кг), дані породо-випробування 2007 р. [6];

- за виходом м'якоти тварини типу не поступаються таким породам, як герефордська і перевищують цей показник симентальської та сірої української порід;

- коефіцієнт м'ясності в 16 міс. віці 5,08 вищий, ніж у симентальської м'ясної породи, а в 18 міс. віці рівень ознаки вищий, ніж у бугайців симентальської м'ясної, сірої української, абердин-ангуської, герефордської порід;

Таблиця 3. Характеристика бугаїв-плідників за відгодівельними та м'ясними якістьми потомства.

Родо-началь-ник	Вік, жива маса, кг	Оці-нено синів, гол.	Жива маса бугайців в 15 міс., кг	Серед-ньодобовий приріст, г	Оплата корму, кг к.од	При-жит-тева оцінка м'яс-них якос-тей, бал	Комп-лекс-ний клас
1	2	3	4	5	6	7	8
Сигнал 475	7-1020	35	M	1180	7,1	58,5	Ел-рек
			m	81,3	0,18		
			σ	479,6	1,06		
			Cv	40,6	14,9		
Символ 454	2,6-800	21	M	1125	6,8	58	Ел-рек
			m	76,4	0,21		
			σ	349,9	0,96		
			Cv	31,1	14,11		
Ложкер 302	4-846	27	M	1212	6,7	58	Ел-рек
			m	110,7	0,17		
			σ	575,2	0,88		
			Cv	47,45	13,13		
Ідеал 133	8-730	27	M	1156	7,0	58	Ел-рек
			m	92,3	0,23		
			σ	479,6	1,19		
			Cv	41,5	17,0		
Саніл 8	6-836	28	M	1128	6,7	58	Ел-рек
			m	88,6	0,2		
			σ	468,8	1,05		
			Cv	41,5	15,67		
Чек 6	6-685	11	M	1180	7,0	58	Ел-рек
			m	90,2	0,38		
			σ	299,1	1,26		
			Cv	25,34	18,0		
Дружок 158	3-680	8	M	1106	6,93	58,5	Ел-рек
			m	58,4	0,24		
			σ	164,7	0,67		
			Cv	14,89	9,66		
Середнє			M	1071	6,98	58,14	Ел-рек
			m	11,73	0,0015		
			σ	132,70	0,175		
			Cv	12,39	2,57		

Таблиця 4. Забійні та м'ясні якості тварин таврійського типу південної м'ясної породи (M±m).

показники	У віці 15 міс.		Корови у віці	
	Бугайці n=10	Телички n=10	27-32 міс. n=8	Повно- вікові n=12
1	2	3	4	5
Жива маса до голодної витримки, кг	458,3±3,9	433,0±8,7	490,8±4,9	606,7±7,1
Жива маса після голодної витримки, кг	430,8±3,9	406,1±7,5	460,1±4,1	575,1±3,9
Маса туші, кг	260,1±3,9	238,8±5,8	270,2±3,0	334,4±5,3
Маса жиру, кг	4,9±0,1	8,8±0,5	12,8±0,8	15,6±0,3
Маса шкіри, кг	44,5±1,0	30,8±0,7	35,3±0,5	43,3±0,8
Вихід туші, %	60,4±0,2	58,6±0,3	55,1±0,2	58,0±0,3
Забійний вихід, %	62,6±0,5	62,1±0,4	61,0±0,3	62,0±0,7
Морфологічний склад туші, %:				
М'язева та жирова тканини	81,6	81,9	81,9	81,9
Кісткова тканина	17,3	17,1	17,1	17,1
Сполучна тканина	1,1	1,0	1,0	1,1
Коефіцієнт м'ясності	5,08	5,06	5,08	5,20
Маса напівтуші	130,05±3,80	119,4±4,6	135,1±3,76	167,2±6,1 2
Довжина напівтуші	197,35±4,21	188±3,88	212,2±4,68	218,3±4,1 2
Коефіцієнт повном'ясності	65,89	63,51	63,94	76,69

- за коефіцієнтом повном'ясності туш тварини селекційного досягнення перевищують симентальську м'ясну, абердин-ангуську, герефордську, поліську, знам'янський тип, сіру українську породи і поступаються лімузинській, українській м'ясній, волинській породам;

- яловичина, отримана від тварин таврійського типу має високу біологічну та енергетичну цінність – вміст білку становить 20,18-20,95%, жиру 1,03-0,58%, білково-якісний показник - 4,86-5,83%, енергетична цінність 1 кг м'яса 5,08-5,2 МДж.

За роки роботи зі створення таврійського типу з племзаводів «Асканія-Нова» та «Асканійське» реалізовано 878 голів племінного молодняка, в т.ч. 296 бугаїв та 582 телиці. За рахунок племінних бугаїв, реалізованих на племпідприємство «Асканія-Генетик», ство-

рено спермобанк генетичного матеріалу, реалізовано 49300 спермодоз.

Реалізований племінний молодняк використовувався для створення племінних репродукторів «Токмацьке» та «Відродження» Запорізької області, «Сімферопольське» АР Крим, «Єрмак» Одеської області. За рахунок реалізації племінних телиць з ПР «Сімферопольське» та бугаїв ПЗ «Асканійське» створено племінне господарство «Сезенківське» Баришівського району Київської області, а за рахунок бугаїв ПЗ «Асканійське» та ПР «Токмацьке» - товарний репродуктор ТОВ «Фота» Донецької області.

Племінні та продуктивні якості тварин таврійського типу високо оцінені на виставках, ярмарках та аукціонах. Корова Ліана 346 з бугайцем Ліцеєм 393 була чемпіонкою породи (1994 р.) та чемпіонкою виставки серед м'ясних порід (1995 р.). Ремонтні телиці та бугайці типу нагороджувалися дипломами I ступеня виставки «Агро» (2000, 2001, 2003 рр.).

Бугай Ковбой 2301 визнаний чемпіоном XX Міжнародної виставки «Агро-2008» серед м'ясних порід великої рогатої худоби, а корова Шаманка 2376 з бугайцем Шаром 2928 отримали диплом II ступеню.

Таким чином, таврійський тип південної м'ясної породи, створений на основі використання кращого світового генофонду м'ясної худоби та аборигенної червоної степової породи, є кращим генофондом для пасовищної технології виробництва яловичини в екстремальних умовах степової зони України. Тому в сучасних умовах дефіциту енергоносіїв та енергетичної кризи, яка є постійним супутником економіки України в останні роки, таврійський тип займе чільне місце серед порід м'ясної худоби, оскільки не вимагає капітальних споруд та енергомісткого обладнання для свого утримання, добре використовує пасовища та грубі корми, стійкий до різких коливань температури та хвороб.

Список використаної літератури

1. Козырь В.С. Мясные породы скота в Украине. / В.С. Козырь, Н.И. Соловьев. - Днепропетровск, 1997.-324 с.
2. Янко Т.С. Волинська м'ясна порода./ Т.С. Янко// Теория и практика племінного дела в животноводстве. Материалы Междунар. науч.- практ. конф., посвященной 80-летию со дня рождения чл.-корр. ВАСХНИЛ Ф.Ф. Эйснера. – Харьков, 1996. – С. 105.
3. Спека С.С. Поліська м'ясна порода великої рогатої худоби./ С.С. Спека. – Київ, 1999.-271 с.
4. Буркат В.П. Створення симентальської м'ясної породи великої рогатої худоби./ В.П. Буркат, В.П. Лукаш. - Наук.-вироб. бюл. «Селекція». Нац. об'єднання по племінній справі у тваринництві «Укрплемоб'єднання».- Київ, 1993. - №3. – С. 61-62.
5. Вороненко В.І. Створення типу м'ясної худоби на основі міжвидової гібридизації. / В.І. Вороненко, Л.О. Омельченко//Вісник аграрної науки.- 2008.-№1.-С.40-43.
6. Мельник Ю. Вікові зміни морфологічного складу напівтуш різнопорідних бугаїв/Ю.Мельник//Тваринництво України. - 2008. - №6. – С. 7-15.